

Є.М. Данкевич, д-р екон. наук, професор кафедри економіки підприємства

Житомирський національний агроекологічний університет

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИРОБНИКІВ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Встановлено, що пропозиція органічних продуктів на внутрішньому ринку країни не задовольняє зростаючого попиту, що сприяє посиленню зовнішньоекономічної діяльності. Ринок органічної продукції по своїй суті є специфічним, тому і торгівля органічною сировиною та товарами має певні особливості. Обґрунтовано, що існують суттєві відмінності у торгівлі всередині Європейського Союзу та з третіми країнами. Доведено, що формування експортних партій органічної продукції можливо у вітчизняних господарствах, де вартість валової продукції у порівняних цінах перевищує 10 млн грн, що надає можливість покрити витрати на розвиток виробництва та сертифікацію. Запропоновано основні напрями розширення експортного потенціалу вітчизняних товаровиробників органічної продукції.

Ключові слова: органічне землеробство, експорт, сертифікація, сільськогосподарські землі, аграрні підприємства, ефективність, глобалізація.

Постановка проблеми. Перспективи розвитку органічного сектору в Україні пов'язані з експортною привабливістю завдяки сусідству з ринком ЄС, який є другим світовим ринком споживання органічних продуктів. Незважаючи на труднощі, органічний рух в Україні поступово набирає силу і завойовує популярність, як у споживачів, так і у виробників екологічної продукції. Понад 200 вітчизняних виробників працюють за системою органік [4]. Важливий фактор, це – те, що на Україні вдалося налагодити систему сертифікації органічної продукції за міжнародними стандартами.

У сучасних умовах кожен товаровиробник, який впроваджує органічні стандарти, може розраховувати не тільки на потрапляння у вітчизняний пул здорових, корисних продуктів, мода і попит на які зростає з кожним днем, а й отримує можливість експортувати свій товар за кордон. У нинішній ситуації зростання виробничих витрат і низької прибутковості рослинництва, зважаючи на зниження світових цін на основні

сільгоспкультури, ефективним рішенням для багатьох товаровиробників міг би стати перехід до органічного землеробства. Слід відмітити, що ціни на органічну продукцію у кілька разів вищі, ніж на вирощену за традиційними технологіями, а якщо врахувати відсутність витрат, як мінімум, на дорогі добрива та засоби захисту рослин, вигода здається очевидною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан, проблеми та перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні розглядалися такими науковцями, як: Артиш В.І., Зайчук Т.О., Милованов Є.В., Чайка Т.О., Шлапак В.О. та ін. Дослідження світового ринку органічної продукції відображено у працях: В.Г. Потапенко, О.М. Потапенко, Р.В. Левкіна, М.К. Шикучи, В.О. Шлапака, М.І. Кобця, Є.В. Мілованова, Н.В. Бородачової та ін. Проте експортні операції з органічної продукції відображені поверхнево і потребують більш детального розгляду. Актуальним наразі є пошук можливостей розширення експортного потенціалу вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження експортного потенціалу виробників органічної продукції. Для досягнення поставленої мети необхідно за допомогою синтезу та аналізу згрупувати дані по експортно-імпортних операціях органічної продукції та дати оцінку перспектив розвитку торгівельних відносин у майбутньому.

Виклад основного матеріалу досліджень. Методи органічного землеробства були започатковані у США вже понад сторіччя тому. Заінтересованість споживачів органічної продукції продовжує зростати з кожним роком. Так, у США вже майже 40 % американців споживають органічну продукцію, при цьому 37 % із них вживають ці продукти більше одного разу на день, 39 % – принаймні раз на тиждень і лише 24 % вживають органічні продукти нерегулярно [13]. Площі органічних угідь щороку збільшуються, що обумовлено значним попитом на екологічно чисту продукцію. Лідерство по площах сертифікованих органічних сільськогосподарських угідь займають: Австралія, Аргентина, США, Китай та Бразилія [9, 10].

Станом на 2015 р. в Україні загальна площа земель під органічним виробництвом становила понад 400 тис. га, що дозволило за цим показником посісти 16 місце у світі серед більш ніж 100 країн. Більшість органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Тернопільській та Полтавській областях [5]. Житомирщина входить до одного з чотирьох регіонів, де ґрунти ще не забруднені до небезпечних меж і де можливе вирощування екологічно чистої продукції на рівні найсуворіших світових стандартів.

На Житомирщині органічне виробництво представлено вирощуванням органічного зерна, що здійснюється за кошти інвестиційних компаній та експортується за кордон [3]. Слід відмітити, що найбільші площі, на яких ведеться виробництво за органічною технологією належать озимому житу. Причинами цього є те, що культура є традиційною для зони Полісся, вона не потребує внесення значної кількості добрив та є пристосованою до місцевих ґрунтово-кліматичних умов. Основними товаровиробниками продукції з дотриманням технологій органічного землеробства в Житомирській області є: ТОВ “Вертокиївка”, ПП “Миролюбівське”, ТОВ ВО “Агро-Пром-Сервіс”, ФГ “Ставрів” Житомирського району, ПП “Галекс-Агро” Нов.-Волинського району, СТОВ “Україна”, ПСП АФ “Симони”, ПОСП “В. Яблунецьке”, ФГ ім. Мічуріна, ФГ “Кулішівське”, ДПДГ “Рихальське”, ДСГП “Райагрохім” Смільчинського району.

Одними з найбільш відомих “органічних” господарств на Житомирщині є приватне підприємство “Галекс-Агро” Новоград-Волинського району, що спеціалізується на вирощуванні зернових і технічних культур, виробництві молока й м’яса. ПП “Галекс-Агро” є базовим господарством з виробничої перевірки ґрунтозахисних технологій вирощування культур, заходів щодо розширеного відтворення родючості ґрунтів та виробництва екологічно безпечних продуктів харчування. У 2009 р. землі підприємства були атестовані інспекторами сертифікаційних компаній ІМО та “Органік Стандарт”. У 2014 р. посівна площа даного господарства складала понад 5 тис. га. У структурі посівних площ зернові культури займали 3,5 тис. га (68 % до посівної площі).

Діяльність ПП “Галекс-Агро” підтверджує, що використання органічних технологій у землеробстві дає змогу господарству підвищити природну біологічну активність у ґрунті та відновити баланс натуральних поживних речовин. За умов ведення органічного виробництва підсилюються відновлювальні властивості ґрунту, нормалізується робота живих організмів, відбувається збагачення гумусу, і як результат – поступово збільшується урожайність сільськогосподарських культур та підвищується якість продукції.

Як показує досвід ПП “Галекс-Агро” з метою ефективного виробництва та налагодження експорту органічної продукції до країн ЄС вітчизняним товаровиробникам необхідно постійно адаптуватися до сучасних вимог. У 2013 р. Європейська Комісія (ЄК) повідомила про свій намір внести зміни до постанови, що регулює імпорт органічних продуктів до ЄС. Зокрема, передбачається зміна вимог до сертифікації імпортової продукції з третіх країн [12].

Європейська комісія 21 лютого 2013 р. оприлюднила повідомлення про розробку Проекту Регламенту Комісії, яким вносяться зміни до Постанови (ЄС), що містить детальні правила для виконання Постанови Ради № 834/2007 щодо заходів стосовно імпорту органічних продуктів з третіх країн. Сфера дії документу поширюється на продукти сільського господарства, призначені для розміщення на ринку ЄС як органічні продукти. Метою Проекту є покращення можливостей для контролю за обігом імпортованих органічних продуктів [7].

Органічні продукти, що імпортуються до ЄС, мають супроводжуватися сертифікатом, що видається компетентним органом управління або контролюючим органом у третій країні, які, відповідно до законодавства ЄС, визнаються як еквівалентні, зокрема пройшли процедуру авторизації імпорту в будь-якій країні-члені ЄС згідно зі статтею 19 Регламенту ЄС № 1235/2008 [3, 11]. У Проекті зазначено, що протягом останніх років урядами або приватними установами деяких третіх країн були розроблені та запроваджені спеціальні системи контролю за обігом органічних продуктів. Відповідно до документу, пропонується надати можливість контролюючим органам, що здійснюють сертифікацію імпортованої продукції з третіх країн до ЄС, вносити до сертифікатів конкретні посилання на ці системи з метою покращення процесу моніторингу вказаної продукції.

З метою розширення експорту органічної продукції вітчизняним товаровиробникам необхідно звернути увагу на гарантійну систему, що включає в себе певні стандарти, а також установи з інспекції та сертифікації [1, 6]. Дана система забезпечує відповідність органічним стандартам усього процесу аграрного виробництва та переробки сільськогосподарської сировини до рівня кінцевої продукції, включно з її упаковкою та маркуванням. Таким чином, сертифікація органічної продукції спрямована на методи й засоби як сільськогосподарського виробництва, так і переробки сировини, виготовлення харчових продуктів та їх доставки до споживача.

У країнах ЄС в основу сертифікації органічної продукції покладаються бізнесові стандарти та правові норми. Стандарти є добровільними угодами – результатом досягнення певного консенсусу споживачів та виробників товарів і послуг, тоді як правові норми встановлюють обов’язкові вимоги, що використовуються для державного регулювання. Змішаним варіантом є державне регулювання, що базується на бізнесових стандартах. В сучасному світі переважає тенденція до заміни правових норм щодо органічної продукції стандартами, оскільки останні простіші у застосуванні та легше піддаються міжнародній гармонізації, а

також через політику дерегулювання, що здійснюється в багатьох країнах [2]. Вітчизняним товаровиробникам необхідно слідкувати за даними змінами з метою швидкої адаптації до ринкової ситуації.

Провідну роль у формуванні стандартів та міжнародній акредитації установ, що займаються сертифікацією органічної продукції на відповідність цим стандартам, відіграє Міжнародна федерація органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) – міжнародна неурядова організація, що єднає понад 700 активних організацій-учасників у близько 110 країнах світу. У 1980 р. Федерація сформулювала перші “Базові стандарти IFOAM щодо органічного виробництва і переробки”, а згодом почала здійснювати оцінку сертифікаційних установ на врахування ними зазначених базових стандартів, використовуючи для цього розроблений нею “Акредитаційний критерій IFOAM”[2]. При цьому суттєвою проблемою наразі для вітчизняних товаровиробників є ціни на сертифікацію.

Проведені дослідження показали, що органічне виробництво має розвиватися у господарствах великого розміру, де вартість валової продукції у порівняних цінах перевищує 10 млн грн, що надасть можливість покрити витрати на розвиток виробництва та сертифікацію. Лише у даному випадку можливе розширення експортного потенціалу. Проведені дослідження засвідчують значний потенціал ринку органічної продукції в Україні (таблиця). При цьому, виробництво повинне бути спрямоване на застосування закритого типу виробничого процесу, а саме розвиток диверсифікаційних процесів.

Перспективними експортними ринками для України є Європейський Союз, США, Канада та Японія. Однак точних даних щодо обсягу та асортименту цієї продукції немає через відсутність офіційних статистичних даних та неврегульованість митного контролю (у митних деклараціях органічна продукція не відрізняється від традиційної). Згідно проведених досліджень, більше 88 % вітчизняних споживачів позитивно ставляться до органічної продукції та готові її купувати за таких умов: забезпечення суворого контролю якості з боку державних органів; виробництво повного асортименту продукції та доступність у торговельній мережі; незначне збільшення ціни на рівні 10–20 % відносно традиційної продукції [2]. Таким чином, розвиток вітчизняного ринку органічної продукції складається і залежить від: споживача, виробника, постачальника, продавця, дистриб’ютора, законодавчих та контролюючих органів тощо. Проведені дослідження дають змогу зробити висновок, що експорт органічної продукції має тенденцію до зростання як у короткостроковій так і у довгостроковій перспективі.

**Потенційна ємність ринку органічної продовольчої продукції
в Україні на період до 2020 р. за видами продукції**

Продукція	Загальне споживання органічної продукції, тис. т у рік	Ціна органічної продукції, грн/т	Потенційна ємність ринку органічної продукції, млрд грн	Частка споживання органічної продукції в загальній, %
Хліб і хлібні продукти	587	4800	2,8	11,8
М'ясо і м'ясопродукти	260	63000	16,4	10,6
Молоко та сир	1317	5550	7,3	17,4
Яйця, шт	1378	1500	2,1	12,6
Олія і жири	96	10660	1,0	6,5
Фрукти, ягоди	723	5180	3,7	24,9
Овочі, картопля	1305	4620	6,0	14,6
Цукор і мед	198	8400	1,7	11,6
Разом	X	X	41,0	X

Джерело: власні дослідження.

Висновки. Частка експорту українських товарів сільськогосподарства та рибальства до ЄС у загальному обсязі експорту до цього торговельного партнера в середньому складає близько 16 %. Офіційна інформація щодо експорту органічної продукції з України відсутня. Водночас, згідно проведених досліджень загальна площа органічних сільськогосподарських земель протягом 2004–2014 рр. зросла в 1,6 рази, кількість органічних господарств збільшилась в 5 разів. Внутрішній ринок оцінюється на рівні 5,1 млн євро. Отже, незважаючи на те, що ринок органічної продукції України на сьогодні залишається достатньо малим, виробництво та експорт вітчизняної органічної продукції протягом останніх десяти років стрімко зростає й є перспективним напрямом розвитку міжнародної торгівлі.

Важливим завданням наразі є сертифікація вітчизняної аграрної продукції. Станом на початок 2015 р. з 16 сертифікаційних органів, які працюють в Україні, 2 були офіційно визнані Європейським Союзом: Органік Стандарт, Україна та ЕТКО, Туреччина. Це означає, що виробники, сертифіковані цими компаніями, не лише можуть гарантувати, що їхня продукція відповідає вимогам Стандарту з органічного виробництва рівнозначному стандарту Європейського Союзу а й

отримають вільний доступ на зовнішній ринок з відповідними преференціями до процедури експорту.

Бібліографічний список: 1. Квітка Г. Досвід землеволодіння: аграріям об'єднаної Європи затісно господарювати / Г. Квітка // Землевпорядний вісник. – 2009. – № 8. – С. 40–46. 2. Кобець М.І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку / М.І. Кобець // Проект “Аграрна політика для людського розвитку”. – К. – 2004. – 22 с. 3. Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирської області у 2009–2010 роках та на період до 2015 року / М.М. Дейсан. – Житомир: Рута, 2009. – 304 с. 4. Матеріали Федерації органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua/> 5. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України / редкол.: В.М. Зубець (голова) та ін. – К.: Аграрна наука, 2010. – 944 с. 6. Структура Програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minagro.gov.ua. 7. Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом, Кабінет Міністрів України, Урядовий портал; Джерело: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344 8. Ярова В.В. Соціальна відповідальність у вирішенні проблем сучасного землекористування / В.В. Ярова // Економіка АПК. – 2013. – № 1. – С. 83–89. 9. FAOSTAT [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://faostat.fao.org/> 10. Gliessmann S. Agroecosystem sustainability: Developing Practical Strategies / S. Gliessmann. – Bose Raton, Florida. – 2001. – 130 p. 11. Runge C.F. Trade Protectionism and environmental Regulations: The New Nontariff Barriers / C.F. Runge // North western Journal of International Law and Business. – 2004. – № 11/1. – P. 47–61. 12. Situation and prospects for EU agriculture: [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://ec.europa.eu/agriculture/publi/situation-andprospects/2010_en.pdf. 13. The World of Organic Agriculture 2012 is launched [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifoam.org/>

Е.М. Данкевич. Экспортный потенциал производителей органической продукции. Установлено, что предложение органических продуктов на внутреннем рынке страны не удовлетворяет растущего спроса, способствует усилению внешнеэкономической деятельности. Рынок органической продукции по своей сути является специфическим, так и торговля органическим сырьем и товарами имеет определенные особенности. Обосновано, что существуют существенные различия в торговле внутри Европейского Союза и с третьими странами. Доказано,

что формирование экспортных партий органической продукции возможно в отечественных хозяйствах, где стоимость валовой продукции в сопоставимых ценах превышает 10 млн грн, что позволяет покрыть расходы на развитие и сертификацию. Предложены основные направления расширения экспортного потенциала отечественных товаропроизводителей органической продукции.

Ключевые слова: органическое земледелие, экспорт, сертификация, сельскохозяйственные земли, аграрные предприятия, эффективность, глобализация.

E. Dankevych. Export potential farm organic production. The article found that offer organic products on the domestic market does not satisfy the growing demand, which enhances foreign trade. We have proved that the organic market is essentially a specific, therefore, raw materials and trade in organic products has certain characteristics. The study proved us that there are significant differences in trade within the EU and with third countries. We proved that the formation of parties export organic products possible in domestic farms where the value of gross output in constant prices exceeded 10 million, which will enable to cover the costs of production development and certification. In the article the main directions of expansion of export potential domestic producers of organic products.

We found that the share of Ukrainian exports of agriculture and fisheries in the EU in total exports to that trading partner on average is about 16 %. According to the studies total area of organic farmland over the 2004-2014 biennium. Increased 1.6 times, the number of organic farms increased 5 times. The domestic market is estimated at 5.1 million euros. We found that despite the fact that the market for organic products in Ukraine remains quite small, domestic production and exports of organic products over the last decade growing rapidly and is a promising direction of development of international trade.

The article revealed that promising export markets for Ukraine is the European Union, the USA, Canada and Japan. We found that the accurate data on the scope and range of these products because there is no lack of official statistics and unregulated customs control (customs declarations organic products is different from traditional). According to studies, more than 88 % of domestic consumers are positive about the organic products and are willing to buy it if: ensure strict quality control by the public authorities; production of complete product assortment and availability in retail networks; a slight increase in prices at the level of 10-20 % compared to traditional products.

Keywords: organic farming, export, certification, agricultural land, farms, efficiency, globalization.

Є.М. Данкевич, д-р екон. наук, професор кафедри економіки підприємства

Житомирський національний агроекологічний університет

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИРОБНИКІВ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Встановлено, що пропозиція органічних продуктів на внутрішньому ринку країни не задовольняє зростаючого попиту, що сприяє посиленню зовнішньоекономічної діяльності. Ринок органічної продукції по своїй суті є специфічним, тому і торгівля органічною сировиною та товарами має певні особливості. Обґрунтовано, що існують суттєві відмінності у торгівлі всередині Європейського Союзу та з третіми країнами. Доведено, що формування експортних партій органічної продукції можливо у вітчизняних господарствах, де вартість валової продукції у порівняних цінах перевищує 10 млн грн, що надає можливість покрити витрати на розвиток виробництва та сертифікацію. Запропоновано основні напрями розширення експортного потенціалу вітчизняних товаровиробників органічної продукції.

Ключові слова: органічне землеробство, експорт, сертифікація, сільськогосподарські землі, аграрні підприємства, ефективність, глобалізація.

Постановка проблеми. Перспективи розвитку органічного сектору в Україні пов'язані з експортною привабливістю завдяки сусідству з ринком ЄС, який є другим світовим ринком споживання органічних продуктів. Незважаючи на труднощі, органічний рух в Україні поступово набирає силу і завойовує популярність, як у споживачів, так і у виробників екологічної продукції. Понад 200 вітчизняних виробників працюють за системою органік [4]. Важливий фактор, це – те, що на Україні вдалося налагодити систему сертифікації органічної продукції за міжнародними стандартами.

У сучасних умовах кожен товаровиробник, який впроваджує органічні стандарти, може розраховувати не тільки на потрапляння у вітчизняний пул здорових, корисних продуктів, мода і попит на які зростає з кожним днем, а й отримує можливість експортувати свій товар за кордон. У нинішній ситуації зростання виробничих витрат і низької прибутковості рослинництва, зважаючи на зниження світових цін на основні

сільгоспкультури, ефективним рішенням для багатьох товаровиробників міг би стати перехід до органічного землеробства. Слід відмітити, що ціни на органічну продукцію у кілька разів вищі, ніж на вирощену за традиційними технологіями, а якщо врахувати відсутність витрат, як мінімум, на дорогі добрива та засоби захисту рослин, вигода здається очевидною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан, проблеми та перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні розглядалися такими науковцями, як: Артиш В.І., Зайчук Т.О., Милованов Є.В., Чайка Т.О., Шлапак В.О. та ін. Дослідження світового ринку органічної продукції відображено у працях: В.Г. Потапенко, О.М. Потапенко, Р.В. Левкіна, М.К. Шикучи, В.О. Шлапака, М.І. Кобця, Є.В. Мілованова, Н.В. Бородачової та ін. Проте експортні операції з органічної продукції відображені поверхнево і потребують більш детального розгляду. Актуальним наразі є пошук можливостей розширення експортного потенціалу вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження експортного потенціалу виробників органічної продукції. Для досягнення поставленої мети необхідно за допомогою синтезу та аналізу згрупувати дані по експортно-імпортних операціях органічної продукції та дати оцінку перспектив розвитку торгівельних відносин у майбутньому.

Виклад основного матеріалу досліджень. Методи органічного землеробства були започатковані у США вже понад сторіччя тому. Заінтересованість споживачів органічної продукції продовжує зростати з кожним роком. Так, у США вже майже 40 % американців споживають органічну продукцію, при цьому 37 % із них вживають ці продукти більше одного разу на день, 39 % – принаймні раз на тиждень і лише 24 % вживають органічні продукти нерегулярно [13]. Площі органічних угідь щороку збільшуються, що обумовлено значним попитом на екологічно чисту продукцію. Лідерство по площах сертифікованих органічних сільськогосподарських угідь займають: Австралія, Аргентина, США, Китай та Бразилія [9, 10].

Станом на 2015 р. в Україні загальна площа земель під органічним виробництвом становила понад 400 тис. га, що дозволило за цим показником посісти 16 місце у світі серед більш ніж 100 країн. Більшість органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Тернопільській та Полтавській областях [5]. Житомирщина входить до одного з чотирьох регіонів, де ґрунти ще не забруднені до небезпечних меж і де можливе вирощування екологічно чистої продукції на рівні найсуворіших світових стандартів.

На Житомирщині органічне виробництво представлено вирощуванням органічного зерна, що здійснюється за кошти інвестиційних компаній та експортується за кордон [3]. Слід відмітити, що найбільші площі, на яких ведеться виробництво за органічною технологією належать озимому житу. Причинами цього є те, що культура є традиційною для зони Полісся, вона не потребує внесення значної кількості добрив та є пристосованою до місцевих ґрунтово-кліматичних умов. Основними товаровиробниками продукції з дотриманням технологій органічного землеробства в Житомирській області є: ТОВ “Вертокиївка”, ПП “Миролюбівське”, ТОВ ВО “Агро-Пром-Сервіс”, ФГ “Ставрів” Житомирського району, ПП “Галекс-Агро” Нов.-Волинського району, СТОВ “Україна”, ПСП АФ “Симони”, ПОСП “В. Яблунецьке”, ФГ ім. Мічуріна, ФГ “Кулішівське”, ДПДГ “Рихальське”, ДСГП “Райагрохім” Смільчинського району.

Одними з найбільш відомих “органічних” господарств на Житомирщині є приватне підприємство “Галекс-Агро” Новоград-Волинського району, що спеціалізується на вирощуванні зернових і технічних культур, виробництві молока й м’яса. ПП “Галекс-Агро” є базовим господарством з виробничої перевірки ґрунтозахисних технологій вирощування культур, заходів щодо розширеного відтворення родючості ґрунтів та виробництва екологічно безпечних продуктів харчування. У 2009 р. землі підприємства були атестовані інспекторами сертифікаційних компаній ІМО та “Органік Стандарт”. У 2014 р. посівна площа даного господарства складала понад 5 тис. га. У структурі посівних площ зернові культури займали 3,5 тис. га (68 % до посівної площі).

Діяльність ПП “Галекс-Агро” підтверджує, що використання органічних технологій у землеробстві дає змогу господарству підвищити природну біологічну активність у ґрунті та відновити баланс натуральних поживних речовин. За умов ведення органічного виробництва підсилюються відновлювальні властивості ґрунту, нормалізується робота живих організмів, відбувається збагачення гумусу, і як результат – поступово збільшується урожайність сільськогосподарських культур та підвищується якість продукції.

Як показує досвід ПП “Галекс-Агро” з метою ефективного виробництва та налагодження експорту органічної продукції до країн ЄС вітчизняним товаровиробникам необхідно постійно адаптуватися до сучасних вимог. У 2013 р. Європейська Комісія (ЄК) повідомила про свій намір внести зміни до постанови, що регулює імпорт органічних продуктів до ЄС. Зокрема, передбачається зміна вимог до сертифікації імпортової продукції з третіх країн [12].

Європейська комісія 21 лютого 2013 р. оприлюднила повідомлення про розробку Проекту Регламенту Комісії, яким вносяться зміни до Постанови (ЄС), що містить детальні правила для виконання Постанови Ради № 834/2007 щодо заходів стосовно імпорту органічних продуктів з третіх країн. Сфера дії документу поширюється на продукти сільського господарства, призначені для розміщення на ринку ЄС як органічні продукти. Метою Проекту є покращення можливостей для контролю за обігом імпортованих органічних продуктів [7].

Органічні продукти, що імпортуються до ЄС, мають супроводжуватися сертифікатом, що видається компетентним органом управління або контролюючим органом у третій країні, які, відповідно до законодавства ЄС, визнаються як еквівалентні, зокрема пройшли процедуру авторизації імпорту в будь-якій країні-члені ЄС згідно зі статтею 19 Регламенту ЄС № 1235/2008 [3, 11]. У Проекті зазначено, що протягом останніх років урядами або приватними установами деяких третіх країн були розроблені та запроваджені спеціальні системи контролю за обігом органічних продуктів. Відповідно до документу, пропонується надати можливість контролюючим органам, що здійснюють сертифікацію імпортованої продукції з третіх країн до ЄС, вносити до сертифікатів конкретні посилання на ці системи з метою покращення процесу моніторингу вказаної продукції.

З метою розширення експорту органічної продукції вітчизняним товаровиробникам необхідно звернути увагу на гарантійну систему, що включає в себе певні стандарти, а також установи з інспекції та сертифікації [1, 6]. Дана система забезпечує відповідність органічним стандартам усього процесу аграрного виробництва та переробки сільськогосподарської сировини до рівня кінцевої продукції, включно з її упаковкою та маркуванням. Таким чином, сертифікація органічної продукції спрямована на методи й засоби як сільськогосподарського виробництва, так і переробки сировини, виготовлення харчових продуктів та їх доставки до споживача.

У країнах ЄС в основу сертифікації органічної продукції покладаються бізнесові стандарти та правові норми. Стандарти є добровільними угодами – результатом досягнення певного консенсусу споживачів та виробників товарів і послуг, тоді як правові норми встановлюють обов’язкові вимоги, що використовуються для державного регулювання. Змішаним варіантом є державне регулювання, що базується на бізнесових стандартах. В сучасному світі переважає тенденція до заміни правових норм щодо органічної продукції стандартами, оскільки останні простіші у застосуванні та легше піддаються міжнародній гармонізації, а

також через політику дерегулювання, що здійснюється в багатьох країнах [2]. Вітчизняним товаровиробникам необхідно слідкувати за даними змінами з метою швидкої адаптації до ринкової ситуації.

Провідну роль у формуванні стандартів та міжнародній акредитації установ, що займаються сертифікацією органічної продукції на відповідність цим стандартам, відіграє Міжнародна федерація органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) – міжнародна неурядова організація, що єднає понад 700 активних організацій-учасників у близько 110 країнах світу. У 1980 р. Федерація сформулювала перші “Базові стандарти IFOAM щодо органічного виробництва і переробки”, а згодом почала здійснювати оцінку сертифікаційних установ на врахування ними зазначених базових стандартів, використовуючи для цього розроблений нею “Акредитаційний критерій IFOAM”[2]. При цьому суттєвою проблемою наразі для вітчизняних товаровиробників є ціни на сертифікацію.

Проведені дослідження показали, що органічне виробництво має розвиватися у господарствах великого розміру, де вартість валової продукції у порівняних цінах перевищує 10 млн грн, що надасть можливість покрити витрати на розвиток виробництва та сертифікацію. Лише у даному випадку можливе розширення експортного потенціалу. Проведені дослідження засвідчують значний потенціал ринку органічної продукції в Україні (таблиця). При цьому, виробництво повинне бути спрямоване на застосування закритого типу виробничого процесу, а саме розвиток диверсифікаційних процесів.

Перспективними експортними ринками для України є Європейський Союз, США, Канада та Японія. Однак точних даних щодо обсягу та асортименту цієї продукції немає через відсутність офіційних статистичних даних та неврегульованість митного контролю (у митних деклараціях органічна продукція не відрізняється від традиційної). Згідно проведених досліджень, більше 88 % вітчизняних споживачів позитивно ставляться до органічної продукції та готові її купувати за таких умов: забезпечення суворого контролю якості з боку державних органів; виробництво повного асортименту продукції та доступність у торговельній мережі; незначне збільшення ціни на рівні 10–20 % відносно традиційної продукції [2]. Таким чином, розвиток вітчизняного ринку органічної продукції складається і залежить від: споживача, виробника, постачальника, продавця, дистриб’ютора, законодавчих та контролюючих органів тощо. Проведені дослідження дають змогу зробити висновок, що експорт органічної продукції має тенденцію до зростання як у короткостроковій так і у довгостроковій перспективі.

**Потенційна ємність ринку органічної продовольчої продукції
в Україні на період до 2020 р. за видами продукції**

Продукція	Загальне споживання органічної продукції, тис. т у рік	Ціна органічної продукції, грн/т	Потенційна ємність ринку органічної продукції, млрд грн	Частка споживання органічної продукції в загальній, %
Хліб і хлібні продукти	587	4800	2,8	11,8
М'ясо і м'ясопродукти	260	63000	16,4	10,6
Молоко та сир	1317	5550	7,3	17,4
Яйця, шт	1378	1500	2,1	12,6
Олія і жири	96	10660	1,0	6,5
Фрукти, ягоди	723	5180	3,7	24,9
Овочі, картопля	1305	4620	6,0	14,6
Цукор і мед	198	8400	1,7	11,6
Разом	X	X	41,0	X

Джерело: власні дослідження.

Висновки. Частка експорту українських товарів сільськогосподарства та рибальства до ЄС у загальному обсязі експорту до цього торговельного партнера в середньому складає близько 16 %. Офіційна інформація щодо експорту органічної продукції з України відсутня. Водночас, згідно проведених досліджень загальна площа органічних сільськогосподарських земель протягом 2004–2014 рр. зросла в 1,6 рази, кількість органічних господарств збільшилась в 5 разів. Внутрішній ринок оцінюється на рівні 5,1 млн євро. Отже, незважаючи на те, що ринок органічної продукції України на сьогодні залишається достатньо малим, виробництво та експорт вітчизняної органічної продукції протягом останніх десяти років стрімко зростає й є перспективним напрямом розвитку міжнародної торгівлі.

Важливим завданням наразі є сертифікація вітчизняної аграрної продукції. Станом на початок 2015 р. з 16 сертифікаційних органів, які працюють в Україні, 2 були офіційно визнані Європейським Союзом: Органік Стандарт, Україна та ЕТКО, Туреччина. Це означає, що виробники, сертифіковані цими компаніями, не лише можуть гарантувати, що їхня продукція відповідає вимогам Стандарту з органічного виробництва рівнозначному стандарту Європейського Союзу а й

отримають вільний доступ на зовнішній ринок з відповідними преференціями до процедури експорту.

Бібліографічний список: 1. Квітка Г. Досвід землеволодіння: аграріям об'єднаної Європи затісно господарювати / Г. Квітка // Землевпорядний вісник. – 2009. – № 8. – С. 40–46. 2. Кобець М.І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку / М.І. Кобець // Проект “Аграрна політика для людського розвитку”. – К. – 2004. – 22 с. 3. Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирської області у 2009–2010 роках та на період до 2015 року / М.М. Дейсан. – Житомир: Рута, 2009. – 304 с. 4. Матеріали Федерації органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua/> 5. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України / редкол.: В.М. Зубець (голова) та ін. – К.: Аграрна наука, 2010. – 944 с. 6. Структура Програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minagro.gov.ua. 7. Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом, Кабінет Міністрів України, Урядовий портал; Джерело: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344 8. Ярова В.В. Соціальна відповідальність у вирішенні проблем сучасного землекористування / В.В. Ярова // Економіка АПК. – 2013. – № 1. – С. 83–89. 9. FAOSTAT [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://faostat.fao.org/> 10. Gliessmann S. Agroecosystem sustainability: Developing Practical Strategies / S. Gliessmann. – Bose Raton, Florida. – 2001. – 130 p. 11. Runge C.F. Trade Protectionism and environmental Regulations: The New Nontariff Barriers / C.F. Runge // North western Journal of International Law and Business. – 2004. – № 11/1. – P. 47–61. 12. Situation and prospects for EU agriculture: [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://ec.europa.eu/agriculture/publi/situation-andprospects/2010_en.pdf. 13. The World of Organic Agriculture 2012 is launched [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifoam.org/>

Е.М. Данкевич. Экспортный потенциал производителей органической продукции. Установлено, что предложение органических продуктов на внутреннем рынке страны не удовлетворяет растущего спроса, способствует усилению внешнеэкономической деятельности. Рынок органической продукции по своей сути является специфическим, так и торговля органическим сырьем и товарами имеет определенные особенности. Обосновано, что существуют существенные различия в торговле внутри Европейского Союза и с третьими странами. Доказано,

что формирование экспортных партий органической продукции возможно в отечественных хозяйствах, где стоимость валовой продукции в сопоставимых ценах превышает 10 млн грн, что позволяет покрыть расходы на развитие и сертификацию. Предложены основные направления расширения экспортного потенциала отечественных товаропроизводителей органической продукции.

Ключевые слова: органическое земледелие, экспорт, сертификация, сельскохозяйственные земли, аграрные предприятия, эффективность, глобализация.

E. Dankevych. Export potential farm organic production. The article found that offer organic products on the domestic market does not satisfy the growing demand, which enhances foreign trade. We have proved that the organic market is essentially a specific, therefore, raw materials and trade in organic products has certain characteristics. The study proved us that there are significant differences in trade within the EU and with third countries. We proved that the formation of parties export organic products possible in domestic farms where the value of gross output in constant prices exceeded 10 million, which will enable to cover the costs of production development and certification. In the article the main directions of expansion of export potential domestic producers of organic products.

We found that the share of Ukrainian exports of agriculture and fisheries in the EU in total exports to that trading partner on average is about 16 %. According to the studies total area of organic farmland over the 2004-2014 biennium. Increased 1.6 times, the number of organic farms increased 5 times. The domestic market is estimated at 5.1 million euros. We found that despite the fact that the market for organic products in Ukraine remains quite small, domestic production and exports of organic products over the last decade growing rapidly and is a promising direction of development of international trade.

The article revealed that promising export markets for Ukraine is the European Union, the USA, Canada and Japan. We found that the accurate data on the scope and range of these products because there is no lack of official statistics and unregulated customs control (customs declarations organic products is different from traditional). According to studies, more than 88 % of domestic consumers are positive about the organic products and are willing to buy it if: ensure strict quality control by the public authorities; production of complete product assortment and availability in retail networks; a slight increase in prices at the level of 10-20 % compared to traditional products.

Keywords: organic farming, export, certification, agricultural land, farms, efficiency, globalization.

